

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد بندرعباس

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه برای دریافت کارشناسی ارشد (M.A)

رشته: حقوق گرایش: جزا و جرم شناسی

عنوان:

بررسی ضرورت جرم انگاری جاسوسی اقتصادی و صنعتی در فضای سایبر

استاد راهنما:

دکتر سارا ادیبی سده

نگارنده:

معصومه دالمن

بهار ۱۳۹۷

دسترس

تأییدیه هیات داوران جلسه دفاع

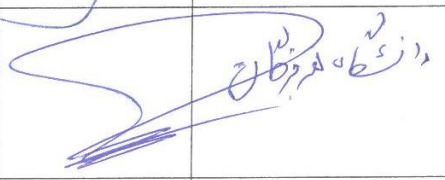

از این پایان نامه در تاریخ ۹۷/۲/۳۱ با حضور اساتید راهنما، مشاور، داور در دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس با موفقیت دفاع به عمل آمد و مورد تأیید هیئت داوران قرار گرفت.

نام و نام خانوادگی دانشجو: معصومه دالمن

رشته: حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان پایان نامه: بررسی ضرورت جرم انگاری جاسوسی اقتصادی و صنعتی در فضای سایبر

تاریخ دفاع: ۹۷/۲/۳۱

ردیف	نام و نام خانوادگی	سمت	مرتبۀ دانشگاهی	دانشگاه یا موسسه محل خدمت	امضاء
۱	دکتر سارا ادیبی سده	راهنما	استاد راهنما		
۲	دکتر فرخی	داور	استاد داور	دانشگاه خوارزمی	
۳	دکتر سالاری فر	داور			

فرم تعهدنامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب معصومه دالمن دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته حقوق گرایش جزا و جرم-شناسی که در تاریخ ۹۷/۲/۳۱ از پایان نامه خود با عنوان " بررسی ضرورت جرم انگاری جاسوسی اقتصادی و صنعتی در فضای سایبر " با کسب نمره ۱۷... و درجه خوب... دفاع نموده‌ام، بدین وسیله متعهد می‌شوم:

- ۱) این پایان‌نامه/ رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان‌نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده‌ام.
- ۲) این پایان‌نامه/ رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین‌تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره‌برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان‌نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴) چنانچه در هر مقطعی زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می‌پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: معصومه دالمن

تاریخ و امضاء: .....

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و بهواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعلائی فرهنگ و تمدن بشری، مادیان شبخیمان و اعضاء هیات علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تحفظی نکنیم:

- ۱- اصل برانست: التزام به برانست جویی از حرکت ز رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلائند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از حرکت ز جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشنائه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویمان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم با و حرمت با در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکت ز حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران، اسکران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان با و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت ز پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

خانواده ام

پاسگوزی:

شکر شایان نثار ایزد منان که توفیق را رفیق راهم ساخت تا این پایان نامه را به پایان برسانم. از استاد فاضل و اندیشمند سرکار خانم دکتر سارا ادیبی سده به عنوان استاد راهنما که همواره نگارنده را مورد لطف و محبت خود قرار داده اند، کمال تشکر را دارم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده
۲	۱. مقدمه
۲	۲. بیان مسأله
۵	۳. سوابق مربوط
۶	۴. سوالات تحقیق
۶	۵. فرضیه ها
۷	۶. اهداف تحقیق
۷	۷. جنبه نوآوری و جدید بودن تحقیق
۷	۸. روش تحقیق
۷	۹. ابزار گرد آوری اطلاعات
۷	۱۰. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۸	۱۱. سازماندهی تحقیق

فصل اول: تعاریف و مفاهیم

۱۰	مبحث اول: تعاریف
۱۰	گفتار اول: مفهوم فضای سایبر
۱۱	بند اول: اینترنت
۱۲	بند دوم: رایانه
۱۲	بند سوم: داده های سری
۱۳	بند چهارم: حامل های داده
۱۳	بند پنجم: سیستم های رایانه ای و مخابراتی
۱۴	بند ششم: پردازش و اطلاعات
۱۴	گفتار دوم: مفهوم جرم رایانه ای
۱۵	گفتار سوم: مفاهیم جاسوسی

- بند اول: جاسوسی در اصطلاح ۱۶
- بند دوم: مفهوم جاسوسی سنتی ۱۷
- گفتار چهارم: ماهیت جرم جاسوسی ۱۹
- بند اول: ضوابط تفکیک جرم سیاسی از جرم عمومی ۲۰
- بند دوم: قرار داشتن جاسوسی و جرایم مرتبط با آن در زمره جرایم علیه امنیت ۲۱
- بند سوم: مراحل جرم جاسوسی ۲۲
- گفتار پنجم: تفاوت جاسوسی با خیانت به کشور ۲۲
- مبحث دوم: جاسوسی در فضای سایبری ۲۴
- گفتار اول: تعریف جاسوسی در فضای سایبر ۲۴
- بند اول: تعریف جرم جاسوسی رایانه ای از دیدگاه حقوق داخلی ۲۴
- بند دوم: تعریف جاسوسی رایانه ای از دیدگاه حقوق بین الملل ۲۵
- گفتار دوم: انواع جاسوسی رایانه ای ۲۶
- بند اول: جاسوسی در فضای مجازی برای اهداف اقتصادی، تجاری ۲۶
- بند دوم: جاسوسی در فضای مجازی علیه امنیت کشور ۲۷
- گفتار سوم: عناصر تشکیل دهنده جرم جاسوسی رایانه ای ۲۷
- بند اول: عنصر قانونی جاسوسی رایانه ای علیه امنیت ۲۷
- بند دوم: عنصر مادی جرم جاسوسی رایانه ای ۲۹

فصل دوم: مبانی نظری جرم انگاری جرم جاسوسی اقتصادی و صنعتی

- مبحث اول: جرم انگاری جاسوسی اقتصادی و صنعتی در فضای سایبر ۳۳
- گفتار اول: جرم انگاری جاسوسی ۳۳
- بند اول: مبانی جرم جاسوسی رایانه ای ۳۴
- بند دوم: تصویب جرائم جاسوسی رایانه ای با رویکرد بر جرائم اقتصادی ۳۵
- گفتار دوم: ارتکاب اعمال مجرمانه در جاسوس در فضای سایبر ۳۶
- گفتار سوم: بررسی ابعاد جرم آموزش جاسوسی اقتصادی در فضای سایبر ۳۸

- مبحث دوم: ماهیت و مختصات جاسوسی در فضای سایبری ۴۱
- گفتار اول: رابطه جرم سیاسی با جاسوسی در فضای سایبری ۴۱
- بند اول: مراحل جاسوسی در فضای سایبری ۴۳
- بند دوم: رابطه جرم جاسوسی و خیانت به کشور ۴۴
- گفتار دوم: جاسوسی و فعالیت اقتصادی در فضای سایبری ۴۵
- بند اول: فعالیت دولت‌ها در مقابل جاسوسی سایبری ۴۹
- بند دوم: جاسوسی اینترنتی از ایران توسط ایالت متحده آمریکا ۵۰
- گفتار سوم: قابلیت‌های فضای سایبر در انجام جاسوسی‌های اقتصادی و صنعتی ۵۱
- گفتار چهارم: رابطه جاسوسی اقتصادی در فضای سایبر و خیانت به منافع کشور ۵۴
- بند اول: محتوای جاسوسی اقتصادی ۵۶
- بند دوم: شرایط اسرار تجاری در جاسوسی اقتصادی ۵۸
- گفتار پنجم: میزان ارتباط جاسوسی اقتصادی و صنعتی با امنیت در کشور ۶۰

فصل سوم: جرم انگاری جاسوسی اقتصادی و صنعتی در فضای سایبر

- مبحث اول: اصول جرم انگاری جاسوسی اقتصادی و صنعتی ۶۷
- گفتار اول: جرم انگاری با توجه به امکانات دستگاه عدالت کیفری ۶۷
- گفتار دوم: اصول خاص جرم انگاری در فضای سایبر ۶۸
- گفتار سوم: مراحل ارتکاب جاسوسی اقتصادی و صنعتی ۶۹
- بند اول: شروع به جرم جاسوسی اقتصادی و صنعتی در فضای سایبری ۶۹
- بند دوم: شرکت در جرم جاسوسی اقتصادی در فضای سایبری ۷۰
- بند سوم: معاونت در جرم جاسوسی اقتصادی در فضای سایبری ۷۱
- مبحث دوم: تفاوت جاسوسی اقتصادی در فضای سایبر با سایر جرائم مرتبط ۷۲
- گفتار اول: تفاوت جاسوسی رایانه ای با جاسوسی سنتی ۷۲
- گفتار دوم: تفاوت جاسوسی رایانه ای با جرم دسترسی غیر مجاز ۷۵
- گفتار سوم: تفاوت جاسوسی رایانه ای با شنود غیر مجاز ۷۷

- گفتار چهارم: تفاوت جاسوسی رایانه ای با جعل رایانه ای در فضای سایبر..... ۷۸
- گفتار پنجم: ابزار جاسوسی رایانه ای در فضای سایبری..... ۷۹
- مبحث سوم: دسترسی به داده ها در فضای سایبری..... ۸۱
- گفتار اول: دسترسی به داده های سری یا تحصیل یا شنود آنها..... ۸۱
- بند اول: در دسترس قرار دادن داده های سری برای اشخاص فاقد صلاحیت..... ۸۲
- بند دوم: افشاء یا در دسترس قرار دادن داده های مذکور برای دولت، سازمان..... ۸۳
- گفتار دوم: جاسوسی در فضای سایبری مبتنی بر دادن اطلاعات به افراد فاقد صلاحیت..... ۸۵
- گفتار سوم: موضوع بزه جاسوسی در فضای سایبر علیه امنیت..... ۸۶
- گفتار چهارم: قیود جاسوسی..... ۸۷
- بند اول: غیر مجاز و متقلبانه بودن تحصیل اطلاعات..... ۸۷
- بند دوم: قصد تسلیم اطلاعات به بیگانگان..... ۸۷
- گفتار پنجم: صلاحیت رسیدگی به جرم جاسوسی و جرائم مرتبط با آن..... ۸۸
- بند اول: دادگاه های صلاحیت دار و محدوده صلاحیت آنها..... ۸۹
- بند دوم: جرایم غیر قابل تفکیک..... ۹۱
- بند سوم: موارد وحدت دادرسی..... ۹۱
- بند چهارم: اختلاف در صلاحیت و مرجع حل آن..... ۹۳
- گفتار ششم: صلاحیت دادگاههای ایران نسبت به جرائم ارتكابی در خارج..... ۹۳
- نتیجه گیری..... ۹۵
- پیشنهادها..... ۹۷

فهرست منابع

- الف) کتاب..... ۹۹
- ب) مقالات..... ۱۰۲
- ج) پایان نامه..... ۱۰۲
- د) قوانین..... ۱۰۴

چکیده

جاسوسی اقتصادی و صنعتی ابزاری مهم در سیاست کشورها به شمار می‌رود تا از طریق اطلاعات شرکت‌های رقیب، به جبران عقب ماندگی خود از سایر کشورها پردازند. کسب اطلاعات از فعالیت‌ها و اسرار شرکت‌های اقتصادی و صنعتی و انتقال آن به افراد فاقد صلاحیت، در گذشته‌های دور نیز وجود داشته است، ولی با پیشرفت فناوری اطلاعات و امکان استفاده از رایانه در تحقق آن، ابعاد جدیدی از جاسوسی صنعتی و اقتصادی مورد توجه قرار گرفته است، در این پژوهش با استفاده از روش توصیفی و تحلیل به بررسی ضرورت جرم‌انگاری جاسوسی اقتصادی و صنعتی در فضای سایبر پرداختیم و دریافتیم که جرائم سایبری به اقتضای ویژگی‌هایی از قبیل سهولت ارتکاب جرم، کثرت بزه دیدگان و کم سن بودن اغلب مجرمان آن، در کنار اصول عمومی، اصول جرم‌انگاری خاصی را می‌طلبد. یافته‌های این پژوهش گویای این مطلب است که جرم‌انگاری در جرائم سایبری هنگامی صحیح و قابل پذیرش است که بر مبنای اصولی چون «ضرورت» و «مشروعیت» انجام شود و ضمن احترام به حریم خصوصی و حقوق شهروندی، تناسب دقیقی بین رفتار مجرمانه و نوع و مقدار مجازات داشته باشد و درعین حال به ابزار و وسایل موجود دستگاه عدالت کیفری و اقشار آسیب پذیر توجه داشته باشد.

کلمات کلیدی: جرم‌انگاری، جاسوسی اقتصادی و صنعتی، فضای سایبر و ضرورت

۱. مقدمه

رایانه محصول حیرت انگیز تفکر بشری طی سالیان اخیر است که امروزه به نحوی شگفت انگیز وارد ساختار زندگی انسانها شده است. ورود این ماشین متفکر به عرصه حیات آدمی اساس زندگی وی را دگرگون ساخته و معضلات ناشی از زندگی در جوامع انسانی را که نیازمند حفظ و دسترسی به اطلاعات گسترده و نیز تسریع در تبادل این اطلاعات است، با سرعت و دقتی بسیار بالا مرتفع کرده است.

از سوی دیگر پیوند رایانه‌ها به هم در قالب شبکه‌های اطلاع رسانی، بر شتاب گردش اطلاعات در جهان افزوده و قابلیت تحصیل اطلاعات را بسیار افزایش داده است. گسترش انفجارسان و عطش روز افزون استفاده از اینترنت، به طور غیر منتظرانه ایی شرکت‌ها، سازمانها و افراد حقیقی با حسن نیت را در کابوس‌های بالقوه‌ای فرو برده است. با تصویب قانون جرائم رایانه در سال ۱۳۸۸ مفاهیم و جرائم تازه‌ای در حقوق کیفری ایران خلق شد که هر یک نیازمند بررسی‌های دقیق و کارشناسانه می‌باشد. در این میان جرم جاسوسی اگر چه یکی از جرائم قدیمی و کلاسیک حقوق جزا بشمار می‌رود ولی در پرتو پیشرفت‌های فن آوری نحوه ارتکاب آن دستخوش تغییراتی می‌شود که در قانون جرائم رایانه‌ای تحت عنوان «جاسوسی رایانه‌ای» جرم انگاری شده است. به گفته برخی از نویسندگان این دو جرم تفاوتی با یکدیگر نداشته و فقط با استفاده از رایانه ابزار جاسوسی متفاوت شده است و جاسوسی سنتی از جاسوسی رایانه‌ای متفاوت نمی‌باشد اما نظر به اینکه جرم جاسوسی سنتی و در فضای حقیقی صورت می‌گیرد و جاسوسی رایانه‌ای در فضای مجازی محقق می‌شود و می‌توان به این نتیجه رسید که این‌ها دو جرم متفاوتند البته این تفاوت را قانونگذار در مواردی از ق.م.ا و قانون جرائم رایانه‌ای مورد توجه قرار داده در ضمن اگر قانونگذار هم قائل به تفاوتی نبود پس جرم انگاری تحت عنوان جاسوسی رایانه‌ای کاری بیهوده به نظر می‌آید.

۲. بیان مسأله

امروزه توان شگفت انگیز رایانه‌ها در محاسبات و ایجاد بایگانی‌های الکترونیکی پر ظرفیت و کم حجم و نیز انتقال سریع اطلاعات از طریق شبکه‌های رایانه‌ای باعث ورود رایانه و تکنولوژی ارتباطی به تمام سطوح زندگی انسان‌ها شده است. افراد روز به روز به فضای سایبر و ارکان آن بیشتر وابسته می‌شوند و بسیاری از عملکردهای معمول زندگی به وسیله آنها انجام می‌شود.

رایانه‌ها برای ذخیره‌سازی داده‌های سری از نوع سیاسی، اقتصادی و اجتماعی به کار می‌روند و همه این مزایا دست به دست هم می‌دهند و فضای سایبری را تبدیل به بستری مناسب برای انجام انواع جرائم سایبری می‌نمایند. در واقع این نوع بزهکاری مدرن توسط قشرهای مختلف جامعه در حال وقوع است و شاید خود این افراد بر بزه خود آگاه نباشند و بر عمل انجام شده خود نام بزه قرار ندهند.

فضای سایبر، همه آنچه است که مجرمین به دنبال آن هستند. فضای سایبر با توجه به ذخیره‌سازی از داده‌ها در آن، امکان به وجود آوردن هویت‌های مجازی در فضای سایبر را ایجاد کرده و هر شخص به راحتی می‌توان آن را برای خود اختیار کند. جرم‌ها در فضای سایبر فارغ از بعد زمان مکان انجام می‌گیرد.

در واقع می‌توان گفت با توجه به پیشرفت فنون و اهمیت جایگاه تبادل اطلاعات در صنایع اقتصادی و صنعتی کشورها، بحث امنیت ارسال این اطلاعات نیز موضوعی حائز اهمیت خواهد بود. در این میان اگر لطمه‌هایی به این مبادلات وارد شود و اسرار مهم اقتصادی و تجاری افشا شود، عمل جاسوسی اقتصادی و صنعتی محقق خواهد شد.

جاسوسی اقتصادی و صنعتی ابزاری مهم در سیاست کشورها به شمار می‌رود تا از طریق اطلاعات شرکت‌های رقیب، به جبران عقب ماندگی خود از سایر کشورها بپردازند. کسب اطلاعات از فعالیت‌ها و اسرار شرکت‌های اقتصادی و صنعتی و انتقال آن به افراد فاقد صلاحیت، در گذشته‌های دور نیز وجود داشته است، ولی با پیشرفت فناوری اطلاعات و امکان استفاده از رایانه در تحقق آن، ابعاد جدیدی از جاسوسی صنعتی و اقتصادی مورد توجه قرار گرفته است. اسرار تجاری به عنوان موضوع این جرم، در برگرفته‌ی فناوری مرتبط با مواردی چون تولید کالا و اطلاعاتی راجع به حساب بانکی و مشخصات تولیدکنندگان است؛ که خود دارای ارزش اقتصادی و صنعتی است و به صورت محرمانه نگهداری می‌شود. امروزه این اسرار به شکل داده پیام در فضای مجازی قرار گرفته است و این امر زمینه‌ی ارتکاب جرایم در عرصه‌ی فضای مجازی را فراهم می‌سازد.

جاسوسی اقتصادی و صنعتی به عنوان یکی از انواع جاسوسی، به معنای به کارگیری روش‌های کارآمد و برنامه‌ریزی شده برای دستیابی به اسرار و اطلاعات اقتصادی صنایع کشورها است. شکل جدید این جرم از طریق سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی صورت می‌گیرد. جاسوسی اسرار در معنای عام، کنجکاوی در فضای مجازی اسراری است که قصد بر پنهان کاری نسبت به آنها است و جاسوسی اسرار تجاری، بخش خاصی از جاسوسی اسرار محسوب می‌شود که متمرکز بر اسرار با ویژگی تجاری است.

رفتار مجرمانه‌ی جرم جاسوسی اقتصادی و صنعتی، یک فعل مادی مثبت خارجی است که به صورت تفتیش، بررسی، افشاء، انتقال و یا استفاده از اسرار تجاری واقع می‌شود. عنصر روانی آن نیز افزون بر عمد در تفتیش، انتقال و یا استفاده از اسرار اقتصادی و صنعتی مشتمل بر قصد خاص مرتکب مبنی بر ایجاد ضرر اقتصادی به شخص محق بر اسرار و یا قصد کسب یک منفعت اقتصادی غیر قانونی است.

«حمایت کیفری از اسرار صنعتی و اقتصادی باید با ساز و کارهای مناسب صورت گیرد که منطبق با ویژگی تخصصی و فنی آن باشد. حمایت از اسرار تجاری نیازمند اتخاذ یک سیاست جنایی افتراقی است؛» افزون بر آن، با توجه به عدم کارایی ضمانت اجراهای مدنی، پیش‌بینی ضمانت شدید و جرم‌انگاری نقض محرمانگی اسرار تجاری در فضای سایبر ضروری است. از این رو حمایت از اسرار تجاری، بر امنیت ملی و امنیت اقتصادی کشور تاثیرگذار است.

در جرم‌انگاری نقض اسرار اقتصادی و صنعتی، افزون بر اینکه منافع اشخاص و صاحبان حق مورد نظر قرار می‌گیرد، منافع عموم جامعه نیز لحاظ واقع می‌گردد؛ در جرایم علیه اسرار اقتصادی و صنعتی، نه تنها صاحب حق متضرر می‌شود، بلکه جامعه نیز دچار صدمات جبران ناپذیری می‌گردد. از این رو، نقض اسرار مذکور نیازمند ضمانت اجرای کیفری مناسب است.

جاسوسی اقتصادی و صنعتی، گونه‌ای از جاسوسی است که در بستر اطلاعات اسرار تجاری تحقق می‌یابد. این نوع از جاسوسی در حقوق ایران به طور مجزا جرم‌انگاری نشده است و تنها برخی قوانین مانند قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، قانون تجارت الکترونیک و قانون جرایم رایانه‌ای به طور پراکنده به این موضوع پرداخته‌اند. جاسوسی اقتصادی و صنعتی به شکل سنتی، تنها در قالب ماده‌ی ۵۰۱ قانون مجازات اسلامی و بند «ج» ماده‌ی ۲۴ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح قابل اعمال است ولی شکل فنی یا نوین آن که در فضای سایبر تحقق می‌یابد، باید با در نظر داشتن اصولی هم‌چون اصل ضرر، نیاز، مصلحت و اخلاق‌گرایی قانون و سایر معیارهای مورد پذیرش، به طور مجزا جرم‌انگاری شود.

۳. سوابق مربوط

کار پژوهشی در این زمینه با این عنوان انجام نشده است ولی تحقیقاتی مرتبط با این موضوع صورت گرفته که از این قرار است:

السان، مصطفی (۱۳۸۷) مقاله‌ای با عنوان «جرایم علیه اسرار تجاری» به بررسی، جرایم علیه اسرار تجاری پرداخته و مبنای مطالعه آن بررسی تطبیقی موضوع در حقوق ایران و کامن لا بوده است.

السان، مصطفی، (۱۳۸۵) مقاله‌ای با عنوان «حقوق اسرار تجاری در عصر فن آوری اطلاعات» به رشته تحریر درآمده است که به حقوق اسرار تجاری در فضای رایانه و سایبر پرداخته است.

نجفی توانا و امینی (۱۳۹۰) مقاله‌ای با عنوان «حمایت کیفری از اسرار تجاری در حقوق ایران و قوانین فدرال آمریکا»، به حمایت کیفری از اسرار تجاری پرداخته و اشاره می‌کند که در قوانین فدرال ایالت متحده آمریکا به موجب قانون جاسوسی اقتصادی مصوب ۱۹۹۶ نفوذ محرمانگی اسرار تجاری جرم انگاری شده است که این خلأ در قانون کشور ما به چشم می‌خورد.

حسن بیگی، ابراهیم؛ (۱۳۸۴) مقاله‌ای تحت عنوان «حقوق و امنیت در فضای سایبر»، به بررسی امنیت و حریم خصوصی و مسائل حقوقی پیرامون آن پرداخته است.

قدسی، سید ابراهیم و سلیمی، انسیه؛ (۱۳۹۲) مقاله‌ای با عنوان «جاسوسی اقتصادی در حقوق کیفری ایران»، به بررسی جاسوسی اقتصادی در نظام کیفری ایران پرداخته است و اشاره اجمالی به مباحث جاسوسی اقتصادی در فضای سایبر داشته است.

رهبری، ابراهیم، (۱۳۸۸) کتابی با عنوان «حقوق اسرار تجاری» به چاپ رسانده است و به توضیحات مسائل حقوقی مباحث اسرار تجاری پرداخته شده است.

عالی‌پور، حسن، (۱۳۹۰) کتابی با عنوان «جرایم حقوق کیفری فن آوری اطلاعات»، به بررسی جرایم رایانه‌ای و جرایم ارتكابی در فضای سایبر پرداخته است.

شیری، عباس و پوررحیم، مریم، (۱۳۹۰) مقاله‌ای با عنوان «اسرار تجاری الکترونیکی کاربردی در قانون تجارت الکترونیک ایران»، به بررسی قانون تجارت الکترونیک با رویکرد واکاوی اسرار تجاری الکترونیکی پرداخته‌اند.

بای، حسینعلی و پورقهرمانی، بابک، (۱۳۸۸) مقاله‌ای با عنوان «بررسی فقهی حقوقی جرایم رایانه‌ای»، جرایم رایانه‌ای را با توجه قانون جرایم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸ واکاوی فقهی و حقوقی قرار داده‌اند. طاهریان، سیده فهیمه؛ (۱۳۹۰) پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان «مقایسه جرم جاسوسی در محیط حقیقی و مجازی»؛ به بررسی وجوه اشتراک و افتراق بین جرم جاسوسی حقیقی و مجازی پرداخته است.

۴. سوالات تحقیق

سوال اصلی

۱. چه ساز و کارهایی در خصوص جرم انگاری جاسوسی اقتصادی و صنعتی در فضای سایبر در قوانین در نظر گرفته شده است؟

سوالات فرعی

در جرم‌انگاری نقض اسرار اقتصادی و صنعتی در فضای سایبری منافع چه کسانی مورد توجه قرار می‌گیرد؟
مبنای جرم انگاری جاسوسی اقتصادی و صنعتی در فضای سایبر چیست؟

۵. فرضیه‌ها

فرضیه اصلی

۱- این نوع از جاسوسی در حقوق ایران به طور مجزا جرم‌انگاری نشده است و تنها برخی قوانین مانند قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، قانون تجارت الکترونیک و قانون جرایم رایانه‌ای به طور پراکنده به این موضوع پرداخته‌اند.

فرضیات فرعی

۱- در جرم‌انگاری نقض اسرار اقتصادی و صنعتی، افزون بر اینکه منافع اشخاص و صاحبان حق مورد نظر قرار می‌گیرد، منافع عموم جامعه نیز لحاظ واقع می‌گردد؛
۲- اصل ضرر، نیاز، مصلحت و اخلاق‌گرایی قانون از جمله مبانی جرم انگاری جاسوسی اقتصادی و صنعتی در فضای سایبر می‌باشد.

۶. اهداف تحقیق

- ۱- حمایت کیفری از اسرار اقتصادی و صنعتی که در فضای سایبر رد و بدل می‌شود.
- ۲- جرایم علیه اسرار اقتصادی و صنعتی، نه تنها صاحب حق متضرر می‌شود، بلکه جامعه نیز دچار صدمات جبران ناپذیری می‌گردد. از این رو، نقض اسرار مذکور نیازمند ضمانت اجرای کیفری مناسب است.

۷. جنبه نوآوری و جدید بودن تحقیق

موضوع بررسی ضرورت جرم‌انگاری جاسوسی اقتصادی و صنعتی موضوع جدیدی است، زیرا با توجه پیشرفت تکنولوژی، اشخاص، اعم حقیقی و حقوقی برای کسب منافع اقتصادی کلان، از طریق فضای سایبر مرتکب جرایم جاسوسی اقتصادی و صنعتی می‌شوند. با عنایت به فراوانی این جرایم در فضای سایبر نیازمند به ضمانت اجرای کیفری نسبت این جرایم است.

۸. روش تحقیق

روش تحقیق در این پایان‌نامه غالباً به صورت توصیفی-تحلیلی است. بدین معنا که اطلاعات لازم با استفاده از منابع مختلف مثل کتابخانه، مقالات، سایت‌های اینترنتی و ... جمع‌آوری گردیده و با استفاده از قواعد اصولی، حقوقی و منطقی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۹. ابزار گردآوری اطلاعات

فیش برداری و شبکه‌های کامپیوتری

۱۰. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

با استفاده از کتب حقوقی فارسی و لاتین و از طریق استدلال استقرایی می‌توان داده‌های گردآوری شده را ارزیابی و تجزیه و تحلیل نمود.

۱۱. سازماندهی تحقیق

این تحقیق در سه فصل تنظیم گردیده است. در ابتدا قبل از شروع فصول به بیان مسئله و سؤالات و فرصیات پرداخته می شود و همچنین روش تحقیق و ابزار گردآوری و خلاصه ای از پیشینه تحقیق بیان گردیده است و سپس در فصل اول به نام کلیات و تعاریف در طی دو مبحث به بیان کلمات و واژه های پرکاربرد پرداخت شده است و مفاهیمی مانند فضای سایبر و جاسوسی بیان گردیده و در فصل دوم نیز در طی دو مبحث به بیان مبانی نظری در مورد جاسوسی اقتصادی و صنعتی در فضای سایبری پرداخته شده و در فصل سوم در طی چند مبحث به بیان وضعیت و اشکال جاسوس اقتصادی و صنعتی در فضای سایبری به طور مبسوط بیان گردیده است.

فصل اول

تعاریف و مفاهیم